

ОГЛЯДИ ДЖЕРЕЛ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНІ НАРИСИ

УДК [930.25:094.5(477.84)]:271.2-788

І. І. АЛЬМЕС*

ЛАТИНО- І ПОЛЬСЬКОМОВНІ СТАРОДРУКИ МОНАСТИРСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У ФОНДАХ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Здійснено історико-книгознавчий аналіз частини латино- і польськомовних стародруків монастирського походження з фондів Державного архіву Тернопільської області. На основі дослідження провенієнцій та маргіналій з'ясовано окремі аспекти історії формування книгозбірень василіанських монастирів у Бучачі та Краснопущі XVIII ст.

Ключові слова: Державний архів Тернопільської області; стародруки; монастирські бібліотеки; Бучацький монастир; Краснопущанський монастир; єзуїтський колегіум в Угерске Градіште.

Однією із проблем вивчення історії монастирських книгозбірень ранньомодерного часу є розпорошеність книжкових колекцій або часто небереженість книг із цих монастирів до сьогодні. Книжкові фонди василіанських книгозбірень потрапили до зібрань різних інституцій, парафіяльних церков, приватних власників упродовж кінця XVIII ст. – XX ст. Такі обставини ускладнюють чи навіть унеможливають повноцінне вивчення книжкової культури в чернечих осередках ранньомодерного часу. Дуже важливими джерелами для таких студій є інвентарні описи, що дають змогу комплексно вивчати монастирські книжкові збірки XVI–XVIII ст.¹ Але все ж таки найважливішими є стародруки та рукописні книги, вивчення яких дозволяє більш цілісно студіювати книжкову культуру в монастирях. Тому для комплексного вивчення історії книги в монастирях східного обряду на українських землях ранньомодерного часу потрібна архівна евристика документів (насамперед інвентарних описів), стародруків та рукописних книг.

Окрім документів з історії церковного життя на українських землях ранньомодерного часу у фонді 258 (“Духовний собор Почаївської Успенської лаври”²) Державного архіву Тернопільської області (далі –

* *Альмес Іван Іванович* – науковий співробітник Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського.

Держархів Тернопільської обл.), у бібліотеці архіву знаходяться стародруки монастирського походження. Загалом тут зберігається понад 40 тис. одиниць друкованої продукції³, з них близько 3 тис. од. зб., датованих до початку ХХ ст.⁴ На прикладі опрацювання 20 латино- і польськомовних стародруків, що належали василіанським монастирям Галичини, розглянуто інформаційний потенціал та перспективи вивчення стародруків бібліотечного фонду Держархіву Тернопільської обл. Найбільше книг походить із типографій німецьких міст Аугсбург (4), Кельн, Вюрцбург. Також є видання чеських типографій (Прага (2), Оломоуц (2)), італійських (Рим, Венеція), швейцарських (Санкт-Галлен), австрійських (Відень), словацьких (Братислава). Очевидно, що є стародруки і з річпосполитських друкарень: Варшава (2), Краків, Сандомир, Вільно. Латино- і польськомовні видання представлені друком львівської єзуїтської друкарні. Переважно йдеться про стародруки першої половини ХVIII ст. (9 книг). Сім томів датуються 50–70-ми роками ХVIII ст. Лише чотири книги із досліджуваних походять із ХVII ст., а найдавніший з них – це аугсбурзьке видання 1604 р.

Стародруки з монастиря у Краснопуці

Монастир Св. Йоана Хрестителя у Краснопуці (нині у Бережанському районі Тернопільської області) було засновано у 1664 р.⁵ У 1724 р. там проживало 12 насельників, тобто обитель була невеликою⁶. Натомість наприкінці ХVIII ст. порівняно з іншими тогочасними обителями Руської провінції ЧСВВ Краснопуцанський монастир належав до числа більших чернечих осередків⁷. У 1809–1814 рр. тут діяли теологічні студії⁸. У Краснопуці була бібліотека. Якщо у 1760-х роках книжкове зібрання налічувало менше сотні томів (52 н. 81 од. зб. станом на 1760 р.⁹), то у 1788 р. – 300 н. 391 од. зб., переважну більшість із яких становили латино-польські видання¹⁰. На початку ХХ ст. у монастирі ще знаходились стародруки та рукописні книги з ХVII ст.¹¹ Сьогодні книгозбірня розпорошена, і відомо про зберігання книг із цієї обители у відділах стародруків та рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України¹². У фондах Держархіву Тернопільської обл. виявлено чотири книги, які походять із Краснопуцанського монастиря.

Насамперед привертає увагу підручник із філософії “*Introductio in universam Aristotelis philosophiam*” (№ 15 – тут і далі див. опис позиції в Додатку) польського єзуїтського професора теології і філософії Адріана Мясковського (1656–1737)¹³. У 1781 р. цю книгу до обители в Краснопуці подарував коад’ютор Львівської римо-католицької дієцезії Криспін Цешковські (Kryspin Cieszkowski, 1730–1792). Про це свідчить запис на книзі: “*Applicat et donat hic liber perpetuu et in aevum Monasterio Krasnopustinen Ord S. Basilij Magni a Crisscino Cieszko*”ski

*episcopus Nyssen. 25 8bris 1781*¹⁴. Владика Цешковський був також титулярним єпархом дієцезії в Ніссах (Каппадокія, Туреччина), а також каноніком Львівської катедрі¹⁵, про що зазначено в дарчому та власницькому записах (“*Crissimi Cieszkowski Can: Cath: Leop regestratu 1765*”)¹⁶. Другий примірник, що походить із Краснопуццанської обители, – це збірник недільних проповідей на цілий рік (№ 18) польського францисканського проповідника *Станіслава Щепановського*. На цій книзі міститься штамп “*Печатъ игуменату Ч.С.В.В. въ Краснопуцци*”. Також із Краснопуццанського монастиря походить примірник з варшавської типографії піярів, а саме перший том із восьми енциклопедії для душпастирів “*Bibliotheca Caelestis Dei T.O.M.*” (№ 20) польського піярського мораліста *Арнольфа Казімежа від Ісусового Серця Желіцького* (1697–1766)¹⁷. На книзі також розміщено вже згадуваний штамп “*Печатъ игуменату Ч.С.В.В. въ Краснопуцци*” (С. 77, 359). Провенієнції цієї обители знаходяться і на малоформатному римському виданні 1761 р. катехизму (№ 3).

Книги із Бучацької обители

Монастир Воздвиження Чесного і Животворчого Хреста Господнього у Бучачі (нині місто, районний центр Тернопільської області) було засновано в 1712 р. з ініціативи Стефана Потоцького. До 1782 р. обитель входила до складу Литовської провінції¹⁸. Станом на 1792 р. у монастирі проживало 9 ченців, і обитель порівняно з іншими тогочасними обителями Руської провінції ЧСВВ належала до числа більших чернечих осередків¹⁹. Монастир був відомим тим, що при ньому діяв з 1754 р. колегіум, публічна школа²⁰. Відповідно, для навчальних потреб існувала необхідність наявності книжкового зібрання. Формування монастирської бібліотеки розпочалось у середині XVIII ст. Уже у 1769 р., за даними інвентарного опису, в обители було 186 н. 214 од. зб. (на 90 % латино-польські видання)²¹. Станом на 1788 р. у монастирі, за підрахунками Марії Підлипчак-Маєрович, налічувалось 280 н. 403 од. зб.²² Наприкінці XIX ст. Бучацька бібліотека нараховувала близько 20 тис. томів²³ і була знаною для тогочасних дослідників²⁴. Упродовж XX ст. книгозбірня була розпорошена, і сьогодні відомо про знаходження книг з Бучацького монастиря у Вроцлавській національній бібліотеці імені Оссолінських²⁵, бібліотеці василіанського монастиря у Варшаві²⁶, відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України²⁷, Львівській центральній провінційній бібліотеці Отців Василіян при Свято-Онуфріївському монастирі²⁸. Частина із книжкового зібрання обители потрапила і до бібліотечних фондів Держархіву Тернопільської обл.

Один із досліджуваних примірників з фондів Держархіву Тернопільської обл., як свідчать покрайні записи, знаходився спочатку у

Лаврівському монастирі. Йдеться про видання друкарні львівського єзуїтського колегіуму 1738 р. книги “Obrona religiey graeko-ruskiey” (№ 17). Про зберігання книжки у Лаврівському монастирі Перемишльської єпархії²⁹ свідчать латиномовні маргінали на книзі. Подарував кодекс до обителі її настоятель Мартин Семялковський³⁰: “*Benevolam applicationem libri cuj titulus Obrona Religiey Graeco Ruskiey Bibliotheca Communi Lauroviensi ab Adm. Rdo P. Martiniano Siemialkowski Ejusdem Coll. Lauroviensis*”³¹. Від 2 жовтня 1750 р. міститься запис про підтвердження цього вкладу о. Сильвестром Коблянським³²: “*Rectore factam approbo et accepta Die 2da 8bris 1750. Sylvester Koblanski Ord. S VM Prlis Rm*”³³. Зрештою невідомо, коли саме цей примірник потрапив до Бучацького монастиря, про що свідчить наявність штампу “*Бібліотека ОО. Василян в Бучачі*”. На віленському виданні 1773 р. конституції ЧСВВ (“*Constitutiones Examinandae et seligendae in futuris capitulis*”, № 6), окрім екслібрису (“*Monasterii Buczanensi OS. Baslii M. Provin. Lithuanae*”), є запис про ціну книги 5 пол. зол. (“*Cena tey ksiqzki zll. 5 / Prefekt drukarni*”)³⁴.

Із чеських друкарень XVIII ст. у фондах Держархіву Тернопільської обл. знаходиться щонайменше чотири примірники монастирського походження. Зокрема, це два празькі друки колегіуму єзуїтів: 1) видання 1743 р. книги “*Manuale theologiae dogmaticae*” (№ 14), на оправі якої міститься наклейка “*Бібліотека монастиря ОО. Василян в Бучачі. № 806*”; 2) “*Tractatus Speculativo-Dogmaticus*” (№ 1) домініканського професора Празького університету *Готфріда Бека*. Також у фондах цієї установи є два екземпляри із колишньої Бучацької бібліотеки, які походять з типографії чеського друкаря Франца-Антоні Хірнле (1697–1758)³⁵ в Оломоуці. Це книга із моралістики “*Controversiae canonico-morales*” (№ 11) чеського премонстрантського³⁶ богослова *Самуеля Йоханна Горака* (1696–1742). А також догматико-полемічний трактат 1744 р. видання “*Libella theologico-polemica veritates catholicas*” (№ 12). Знаходилося у Бучачі й екзегетичне видання “*Breviarii scripturistici*” (№ 3), видане у 1736 р. в єзуїтській друкарні колегіуму Братислави.

Цікавим виглядає наявність у Держархіві Тернопільської обл. примірника з друкарні м. Санкт-Галлен (Швейцарія). Йдеться про п’ятий том книги “*Cursus theologicus monasterii S. Galli*” 1670 р. (№ 7). На титульному аркуші цього примірника міститься латиномовний екслібрис “*Bibliothec Collegij S.J. Hradistij 1740*”. Це власницький запис бібліотеки єзуїтського колегіуму в чеському містечку Угерске Градіште (*Uherské Hradiště*)³⁷, закритого у 1774 р. під час касат у Габсбурзькій монархії. Відомо, що книги із цього єзуїтського колегіуму (з таким же екслібрисом за 1740 р.) зберігаються у Моравській земській бібліотеці (Брно, Чехія)³⁸, Науковій бібліотеці в Оломоуці (Чехія)³⁹, бібліотеці францисканського монастиря Каплені в Румунії⁴⁰. На звороті титульної

сторінки вищезгаданої книги міститься штамп “Бібліотека оо. Василян в Бучачі”. Яким чином примірник із книгозбірні чеського монастиря потрапив до Бучацького монастиря, достеменно невідомо. Проте, скоріш за все, хтось із насельників Бучацького монастиря привіз цей екземпляр. Із книгозбірні монастиря в Угерске Градіште походить ще один “бучацький” екземпляр – віденське видання 1637 р. книги “*Diva Virgo Cellensis*” (№ 19) бенедиктинського професора філософії та теології Зальцбурзького університету *Томаса Вайсса* (†1651)⁴¹. На цій книзі є власницький запис “*Collegij Soetis Jesu Hradistij 1656 VS Februar.*”, а на оправі міститься наклейка з написом “*Бібліотека монастиря ОО. Василян в Бучачі. № 203*”.

Сім латиномовних примірників із колишньої Бучацької бібліотеки, що знаходяться в Держархіві Тернопільської обл., походять із німецьких друкарень. Зокрема, привертає увагу наявність видання з типографії у Вюрцбурзі (*Herbipolis* – латиномовна назва міста). А саме малоформатний друк 1710 р. підручника з теології “*Turocinium theologicum*” (№ 8) італійського єзуїтського професора теології та філософії Григоріанського університету в Римі *Бальтазара Франколіні* (1630–1709)⁴². Два німецькомовні видання потрапили до Бучацької бібліотеки з невідомо яких саме приватних книгозбірень. Так, не з’ясовано, з якої книгозбірні (“*Ex libris G. Barsz?*”) походить аугсбурзьке видання 1604 р. латиномовного видання з літургії (№ 13). На цій книзі є штамп “*Ігуменат оо. Василян в Бучачі*” (С. 79). Штамп “*Бібліотека монастиря ОО. Василян в Бучачі*” міститься на аугсбурзькому виданні “*Doctrinae asceticae*” іспанського єзуїта німецького походження *Хуана Евсебіо Неремберга* (1595–1658)⁴³, а саме на першому томі цього трактату (№ 16). Цей примірник також спочатку належав до чиеїсь приватної книгозбірні, про що свідчить запис за 1785 р.: “*Pro R.P. Georgio RP Josephi Ledlen Sebastiano ... 4 Januarij 785*”. З одного із єзуїтських колегіумів (“*Collegij Soc: Jes Cremsizij[?]*”) до Бучацької бібліотеки потрапив примірник кельнського видання 1619 р. полемічного твору “*Disputationum*” (№ 2) відомого італійського єзуїтського автора *Роберто Белларміно* (1532–1621)⁴⁴.

У 1750–1760-х рр. настоятелем Бучацького монастиря був о. Єронім Нерезій, який мав власну книгозбірню з декількох десятків томів, котру він подарував бібліотеці Бучацького колегіуму⁴⁵. Щонайменше дві книги (аугсбурзькі видання) із збірки о. Єроніма (потім Бучацької бібліотеки) нині зберігаються в Держархіві Тернопільської обл. Перше – це “*Jus canonicum*” (№ 10) німецького францисканського професора у Бамберзі *Аполонія Хольцманна* (1681–1749)⁴⁶. На книзі міститься дарчий запис (“*Hic liber, per me Hieronymu Nereziusz OS Basilii M Rectorem Collegii Buczanens comparatus, inseribit Bibliotheca Eiusdem praefati Collegii*”) та екслібрис Бучацького монастиря (“*Collegii Buczanensis OSBMagni*”).

Другий – це третій том догматичного богослов'я “Theologia Universa” (№ 5) італійського капучина *Томаса де Шарма* (1703–1765)⁴⁷. Окрім латиномовного екслібрису Бучацької обителі, на цьому екземплярі міститься запис про передачу цієї книги до бібліотеки колегіуму: “*Hunc librum emptum applico bibliotheca nva collegii Buczanens H. Neresius O.S.B.M. mnatu abbas Braslavien rector Buczanens*”.

Італійські видання монастирського походження Держархіву Тернопільської обл представлені венеційським друком 1714 р. книги “*Historia ecclesiastica*” (№ 9) французького домініканського автора *Амата де Гравесона* (1670–1733)⁴⁸. Трактат потрапив до Бучацького монастиря від о. Себастьяна Юркевича, про що свідчить екслібрис на титульному аркуші “*Ex libris Sebastiani Jurkiewicz OSBM*”.

Отже, виявлення та історико-книгознавчий аналіз стародруків дає змогу більш комплексно вивчати історію монастирських бібліотек ранньомодерного часу. Із досліджуваної частини латино- і польськомовних стародруків із фондів Держархіву Тернопільської обл, які походять з василіанських монастирів Галичини, вдалося з'ясувати окремі аспекти книжкової культури в чернечих осередках. На основі аналізу провенієнцій стародруків відомо, що до книжкових зібрань Бучацького монастиря книги дарували її ченці-василіани (ігумен Ієронім Нерезій, о. Себастьян Юркевич), римо-католицький єпископ Криспін Цешковський тощо. Частина книг до Бучацької обителі потрапила із єзуїтського колегіуму в чеському містечку Угерске Градіште. Незважаючи на фрагментарність опрацювання фондів стародрукованих видань Держархіву Тернопільської обл., виявлені примірники стародруків доповнюють відомості про історію книги у монастирських бібліотеках Галичини XVIII ст. та показують перспективи студювання стародруків з бібліотечних фондів цієї установи.

Додаток

Таблиця стародруків

№	Шифр	Автор	Назва твору	Видання*	Монастир
1	ст.-11699	Beck Godfrido	Tractatus speculativo-dogmaticus de Deo Uno et Trino	Прага, 1767	Бучач
2	ст.-11718	Bellarmino Roberto	Disputationum Roberti Bellarmini politiani	Кельн, 1619	Бучач
3	ст.-11702	-	Breviarii scripturistici in Dominicalia totius anni	Братислава, 1736	Бучач

* місце і рік видання

Продовження додатка

№	Шифр	Автор	Назва твору	Видання*	Монастир
4	ст.-11706	-	Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos	Рим, 1761	Красно-пуца
5	ст.-11707	Thomas de Charmes	Theologia Universa ad usum Sacrae theologiae candidatorum	Аугсбург, 1760. Ч. 3	Бучач
6	ст.-11709	-	Constitutiones Examinandae et seligendae	Вільно, 1773	Бучач
7	ст.-11713	-	Cursus theologici monasterii S. Galli	Санкт Галлен, 1670. Т. 5	Бучач
8	ст.-11726	Francolini Balthasar	Tyrocinium theologicum	Вюрцбург, 1710	Бучач
9	ст.-11731	Amat de Graveson (Hiacynthe Ignace)	Historia ecclesiastica variis colloquiis digesta	Венеція, 1714	Бучач
10	ст.-11732	Holzmann Apollonius	Jus canonicum	Аугсбург, 1749	Бучач
11	ст.-11711	Horak Samuele Joannes	Controversiae canonico-morales de Restitutione et poenitentia Casibus practicis	Оломоуц, 1737	Бучач
12	ст.-11742	-	Libella theologico-polemica	Оломоуц, 1744	Бучач
13	ст.-11743	-	Liturgiae S. Basilii Magni	Аугсбург, 1604	Бучач
14	ст.-11744	-	Manuale theologiae dogmaticae	Прага, 1743	Бучач
15	ст.-11224	Miaskowski Adrian	Introductio in universam Aristotelis philosophiam	Сандомир, 1720	Красно-пуца
16	ст.-11745	Nieremberg Juan Eusebio	Doctrinae asceticae	Аугсбург, 1756. Т. 1	Бучач
17	ст.-11450	-	Obrona religiey grako-ruskiey	Львів, 1738	Лаврів, Бучач
18	ст.-11418	Szczepanowski Stanisław	Kazania Niedzielne Na Cały Rok	Краків, 1761. Т. 1	Красно-пуца

Продовження додатка

№	Шифр	Автор	Назва твору	Видання*	Монастир
19	ст.-11721	Weiss Thomas	Diva Virgo Cellensis	Відень, 1637	Бучач
20	ст.-11700	Żeglicki Arnolf Kazimierz a Corde Jesu	Bibliotheca Caelestis Dei T.O.M.	Варшава, 1759	Красно- пуща

¹ Про інвентарні описи як джерело до вивчення історії книжкових зібрань ранньомодерного часу див.: *Перетц В.* Описи монастирських бібліотек XVIII в. и спорные вопросы истории древнерусской литературы // *Slavia*. – Praha, 1924. – R. 3. – Z. 2/3. – S. 338–351; *Warda K.* Inwentarze bibliotek klasztornych jako źródło do dziejów książki polskiej w XIX w. // *Studia o Książce*. – Gdańsk; Kraków; Łódź; Warszawa; Wrocław, 1985. – T. 15. – S. 115–124; *Walsby M.* Book Lists and Their Meaning // *Documenting the Early Modern Book World: Inventories and Catalogues in Manuscript and Print* / Ed. by M. Walsby, N. Constantinidou. – Leiden, 2013. – P. 1–24.

² Огляд архівних справ ф. 258 Держархіву Тернопільської обл. здійснено в: *Бойцун Л.* Духовний собор Почаївської Лаври // *Студії з архівної справи та документознавства*. – Київ, 1998. – Т. 3. – С. 115–119; *Pawluczuk U.* Archiwum Ławry Poczaejowskiej w zbiorach Państwowego Okręgowego Archiwum w Tarnopolu // *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*. – Białystok, 2010. – Т. II. – S. 275–279.

³ Державний архів Тернопільської області: Путівник. – Тернопіль, 2011. – С. 336.

⁴ Інвентарна книга науково-довідкової бібліотеки Державного архіву Тернопільської області (дорадянський період). – 1981. – Т. 4: 8776-11750. – 119 арк. (Рукопис).

⁵ [Коссак Е.] Короткій поглядь на монастири и на монашество руске, отъ заведеня на Руси вѣри Христовой ажъ по нынѣшное время // *Шематизмъ Провинціи Св. Спасителя Чина св. Василя Великого въ Галиціи, уложеный по капитулѣ отбувшойся въ монастирѣ св. Онуфрейскѣмъ во Львовѣ дня 24 и 25 Липця 1866*. – Львовъ, 1867. – С. 11.

⁶ Там само. – С. 145.

⁷ Станом на 1792 р. у монастирі проживало 8 насельників: Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у Львові), ф. 684, оп. 1, спр. 1101, арк. 70.

⁸ *Ваерик М.* По василіянських монастирях. – Торонто, 1958. – С. 191.

⁹ ЦДІАЛ України, ф. 684, оп. 1, спр. 2000, арк. 135–136, 139.

¹⁰ *Pidhupczak-Majerowicz M.* Biblioteki klasztorne prowincji koronnej zakonu bazylianów w XVIII wieku // *Z badań nad polskimi księgozbiórami historycznymi. Studia i materiały*. – Warszawa, 1995. – Т. 16. – S. 38–39; *Lorens B.* Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780. – Rzeszów, 2014. – S. 399.

¹¹ *Chwalewik E.* Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie. – Krakow; Warszawa, 1926. – Т. 1: А–М. – С. 262.

¹² Наприклад, на львівському виданні 1686 р. Октоїха є власницький запис “*Monasterium O.S.B.M. in Krasnopuszcza*” (арк. 3) та штамп “*Бібліотека монастиря ОО. Василян у Краснопуцці*” (арк. 2, 3, 11 зв.): Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України (далі – ЛННБ), відділ рідкісної книги, ст. IV 45. Зберігаються примірники з колишньої Краснопуццанської бібліотеки й у відділі рукописів ЛННБ. Наприклад, рукописний збірник 1629 р., на якому міститься штамп “*Печать ігуменату Ч.С.В.В. в Краснопуцці*”: ЛННБ, відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 420, арк. 2.

¹³ *Encyclopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*. – Kraków, 1996. – S. 418.

¹⁴ Держархів Тернопільської обл., ст.-11224, арк. 1 зв. (титульна).

¹⁵ *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J.: powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych*. – Lipsk, 1839. – Т. 3. – S. 132.

¹⁶ Держархів Тернопільської обл., ст.-11224, арк. 1 зв. (титульна).

¹⁷ *Słownik polskich teologów katolickich*. – Warszawa, 1983. – Т. 4: S-Ż. – S. 549–550.

¹⁸ [Коссак Е.] Короткій поглядь на монастири и на монашество руске ... – С. 8.

¹⁹ Станом на 1792 р. в монастирі проживало 9 насельників: ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1101, арк. 70.

²⁰ Діяльність публічної школи у Бучацькому монастирі другої половини XVIII ст. досліджувала: Лоренс Б. “*Diarium actorum Colegij Buczacensis*” як джерело відомостей про діяльність василіанської колегії в Бучачі в другій половині XVIII ст. // *Історія релігій в Україні. Науковий щорічник*. – Львів, 2013. – Кн. 1. – С. 248–257; Lorens B. *Regulaminy szkolne bazylińskiego kolegium w Buczaczu na tle programów szkolnictwa staropolskiego* // *Czasy Nowożytnie*. – Warszawa, 2013. – Т. 26. – S. 148–163.

²¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1103, 10 арк.

²² *Pidlypczak-Majerowicz M. Biblioteki klasztorne prowincji koronnej zakonu bazylianów ...* – S. 38–39.

²³ *Barwiński B. Biblioteka Bazylianów w Buczaczu* // *Kwartalnik historyczny*. – Lwów, 1902. – R. 16. – S. 537.

²⁴ У 1888 р. у Львові на виставці було рукописне т. зв. “Бучацьке Євангеліє” XIII ст.: Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатанныхъ книгъ кирилловскаго письма, находящихся на археологическо-библиографической выставкѣ въ Ставропигійскомъ заведеніи / Сост. А. Петрушевичъ. – Львовъ, 1888. – С. 5.

²⁵ За даними Марії Підлипчак-Маєрович у бібліотеці Оссолінських у Вроцлаві зберігається 5 книг бучацького походження: *Pidlypczak-Majerowicz M. Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu*. – Warszawa, 1986. – S. 232. Також про одну книгу з Бучацького колегіуму зазначено в каталогах стародруків бібліотеки Оссолінських: *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVII*. – Wrocław, 1995. – Т. 7. – S. 22.

²⁶ *Katalog druków cyrylicznych XVI–XVIII wieków w zbiorach biblioteki klasztoru oo. Bazylianów w Warszawie* / Opr. R. Lepak. – Warszawa, 2013. – S. 133.

²⁷ *Кольбух М. Монастирські збірки кириличних рукописних книг у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника* // Львівська національна наукова бібліотека

України імені В. Стефаніка: історія і сучасність. Доповіді та повідомлення Міжнародної наукової конференції (Львів, 28–30 жовтня 2010 р.) / [відп. ред. М. М. Романюк]. – Львів, 2010. – С. 364.

²⁸ “Сімя слова божія” (Почаїв, 1772), ф. 17.2, № 9 ККС (Кириличні стародруки XVI–початку XIX століть у фондах Львівської центральної провінційної бібліотеки Отців Василіян при Свято-Онуфріївському монастирі: Каталог [Уклад. С. А. Волощенко; Заг. ред. О. Р. Ковальської.]. – Львів, 2014. Рукопис).

²⁹ Про Лаврівський монастир, див.: *Стецик Ю.* Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII–XVIII ст.): монографія. – Дрогобич, 2014. – С. 155–168.

³⁰ Отець Мартин Семялковський був ігумен Лаврівського монастиря у 1744, 1747 та 1752 рр. (*Стецик Ю.* Василіанські монастирі Перемишльської єпархії ... – С. 86, 353).

³¹ Держархів Тернопільської обл., ст.-11450, арк. 1–1зв.

³² Отець Сильвестр Коблянський був ігуменом Лаврівського монастиря у 1754 р. (*Стецик Ю.* Василіанські монастирі Перемишльської єпархії ... – С. 353).

³³ Держархів Тернопільської обл., ст.-11450, арк. 2.

³⁴ Держархів Тернопільської обл., ст.-11709, арк. 1 (не титульна).

³⁵ *Myšák M.* Olomoucké baroko. Výtvarná kultura z let 1620-1780. 1. Úvodní svazek. Proměny ambicí jednoho města. – Olomouc, 2010. – S. 85–90.

³⁶ Премонстранти (“Орден регулярних каноників-премонстрантів”, лат. “Candidus et Canonicus Ordo Praemonstratensis, Opraem”) – католицький чернечий орден заснований на початку XII ст. св. Норбертом Ксантенським в абатстві Премонстре.

³⁷ Нині місто у *Чехії*.

³⁸ У фондах Моравської земської бібліотеки (Moravská zemská knihovna) знаходиться примірник книги голландського юриста Генріка Зоесія “Commentarius ad Institutionum iuris civilis libros IV” (Кельн, 1671), на якій є екслібрис “Bibliotheca Collegij S.J. Hradistij 1740” (див. електронний каталог бібліотеки: https://www.historickefondy.cz/Record/mzk_raj.001195631).

³⁹ У фондах Наукової бібліотеки в Оломоуці також знаходиться книга з бібліотеки єзуїтського колегіуму Угерске Градіште. Зокрема, “Geographia Sacra Ex Veteri Et Novo Testamento Desumpta” французького картографа Ніколя Сансона (1600–1667), на якій є провенієнція “Bibliothecae Collegii S. J. Hradistij 1740”: <http://aleph.vkol.cz/pub/svk01/00071/63/000716360.htm>.

⁴⁰ Книги з книгозбірні колегіуму Угерске Градіште є і в бібліотеці францисканського монастиря Каплені (Румунія), див.: *Magyar Á.* A kaplonyi ferences rendház könyvtárának régi állománya: katalógus = Altbücherbestand der Bibliothek des Franziskanerklosters in Kaplau: Katalog = Fondul de carte veche al Manastirii Franciscani din Capleni: catalog. – Budapest, 2009. – P. 124–125.

⁴¹ Weiss Thomas // Regesta Ecclesiastica Salisburgensia [Електронний ресурс] / Режим доступу: [http://www.res.icar-us.eu/index.php?title=Weiss,_Thomas_\(-1651\)](http://www.res.icar-us.eu/index.php?title=Weiss,_Thomas_(-1651))

⁴² Bibliothèque des écrivains de la compagnie de Jésus, ou Notices bibliographiques / par les Augustin et Alois de Backer, Charles Sommervogel (далі – BEJ). – Liège, 1853. – Т. 1. – С. 1. – P. 317.

⁴³ BEJ. – Т. 1. – С. 3. – P. 524.

⁴⁴ *Губер де Жозеф*. Духовность Общества Иисуса. Исторический очерк. – Москва, 2010. – С. 273.

⁴⁵ *Pidlypczak-Majerowicz M.* Bazylianie w Koronie i na Litwie... – S. 165.

⁴⁶ Holzmann Apollonius // Allgemeine Deutsche Biographie. – Leipzig, 1881. – Vol. 13. – S. 31 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.deutsche-biographie.de/ppn100293549.html?anchor=adb>.

⁴⁷ Thomas de Charmes // VIAF [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://viaf.org/processed/BAV%7CADV11237580>.

⁴⁸ Amat de Graveson // VIAF [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://viaf.org/processed/ICCU%7CVEAV042029>.

There is made the bibliological historical analysis of Latin and Polish old printed books of Monastery origin in the collections of the State Archives of Ternopil Region. Based on research of provenience and marginalia was found some aspects of the history of libraries forming of Basilian Monastery in Buchach and Krasnopushcha in 18 century.

Key words: the State Archives of Ternopil Region, the old printed books; the monastic libraries; Buchach monastery; Krasnopushcha monastery; the Jesuit Collegium; Uherské Hradiště.